

Zuid-Afrika voor de grote sprong

Wie op dit moment een reis maakt door Zuid-Afrika, treft een land aan dat bezig is zich af te zetten voor de grote sprong in het diepe. Overal gebeurt dat in een sfeer van nerveus optimisme: enerzijds nervositeit over de oplopende spanningen op korte termijn, anderzijds optimisme over de bereidheid van alle partijen om elkaar op lange termijn boven water te houden.

Wie spreekt met Zuidafrikanen over verleden, heden en toekomst van hun land, kan er alleen maar verbaasd over zijn dat een achteraf zo breed verafschuwd systeem als de apartheidspolitiek zo lang heeft kunnen standhouden. Vaak wordt de Nederlandse bezoeker er fijntjes aan herinnerd dat het zijn landgenoot Verwoerd is geweest die verantwoordelijk was voor de hechtheid van de onderliggende dogmatiek. Met een ten minste even groot gevoel van verbazing is te constateren dat op dit moment in ontzagwekkend tempo getimmerd wordt aan een structuur voor het nieuwe Zuid-Afrika.

Oude gevoelens van argwaan zijn zeker nog niet verdwenen, en verklaren goeddeels de bedreigde overgangsonderhandelingen binnen CODESA, de Convention for a Democratic South Africa. Tegenover de angst van de regering voor de tirannie van een zwarte ANC-meerderheid staat de angst van het ANC voor een aanhoudend blank veto op elke ingrijpende verandering. Maar noch de talrijke irritaties, noch de veelvuldige ruzies kunnen verhullen dat alle hoofdpersonen de onomkeerbaarheid van het veranderingsproces onderkennen, en daarmee de noodzaak om elkaar als het maar enigszins kan stevig vast te houden. Zo is Zuid-Afrika driftig op zoek naar nieuwe mechanismen van nationale samenwerking, naar nieuwe mogelijkheden voor een nationale solidariteit.

De rol van werkgevers en werknemers in dat proces is een opmerkelijke. Net zoals het bij het ANC lastig omschakelen is van bevrijdingsbeweging naar reguliere politieke partij, is het niet eenvoudig voor de grote vakcentrale COSATU om te schakelen van maximale strijdbaarheid naar nationaal verantwoordelijkheidsbesef. Toch is dat laatste absoluut noodzakelijk om Zuid-Afrika in de komende jaren te helpen aan de sterke economische groei, die volgens alle betrokkenen het medicijn bij uitstek zou zijn tegen de naweeën van de apartheidspolitiek.

Maar wil de angstaanjagende werkloosheid substantieel kunnen worden teruggebracht, dan is het essentieel dat ook de vakbeweging erkent dat het huidige loonniveau in Zuid-Afrika, ten opzichte van de zeer lage produktiviteit, veel te hoog is. Dan is het evenzeer essentieel dat werkgevers en werknemers in de private sector er op toezien dat de publieke sector, die in Zuid-Afrika toch al uit zijn krachten gegroeid is, niet nog verder uitdijt in een poging om simpelweg naast elke blanke ambtenaar een zwarte ambtenaar te zetten. Dan is het, kortom, essentieel

om te komen tot een aantal verstandige afspraken over de bijdrage die door overheid, werkgevers en vakcentrales aan de economie van het nieuwe Zuid-Afrika geleverd zal moeten worden.

Het is pikant voor een Nederlandse bezoeker om waar te nemen hoe op dit moment in Zuid-Afrika gegooid wordt met varianten op onze Stichting van de Arbeid en onze Sociaal-Economische Raad, en haast komisch om te zien hoe een discussie van bijna vijftig jaar over de voor- en nadelen van de Nederlandse overlegeconomie er in een paar maanden wordt doorlo-

pen. Zorg over het primaat van de politiek, angst voor onwerkbaar gedetailleerdheid, twijfels over trage besluitvorming: het komt allemaal even bekend voor. En toch staat absoluut vast dat voor Zuid-Afrika in deze fase een breed draagvlak voor nationaal sociaal-economisch beleid buitengewoon nuttig zou werken, evenzeer als vaststaat dat de Nederlandse omgangsvormen op dit punt toe zijn aan bijstelling en vernieuwing. Er is volop materiaal voor een brede tripartiete agenda. Zo is er een dramatische achterstand in scholing. Er is een al even dramatische achterstand in woningbouw. Er is een opgezwollen fiscaal stelsel, waarbinnen de lasten in opvallend sterke mate gedragen worden door de individuele belastingbetaler, niet in de laatste plaats door het ontbreken van elke inflatiecorrectie. En er is de noodzaak van her-nieuwde aansluiting bij alle internationale organisaties, van waaruit de totstandkoming van het nieuwe Zuid-Afrika ondersteund kan worden; dat zijn niet alleen IMF en Wereldbank, maar ook de International Labour Organisation en de International Organisation of Employers.

De Zuidafrikanen verwijzen graag naar een onderverdeling van de wereldbol in vruchtenpartjes om het bijzondere belang van hun relatie met Europa te onderstrepen. De bijzondere betrokkenheid van Nederland bij het historisch wel en vooral wee van Zuid-Afrika wordt onverminderd geciteerd. Met dubbele belangstelling wordt dan ook binnen Europa de opstelling van Nederland gevolgd. Het is te hopen dat Nederlandse ondernemingen bereid zullen zijn het voortouw te nemen als in de toekomst de investeringen in Zuid-Afrika verder gaan aantrekken. In het bijzonder liggen er voortreffelijke kansen voor ons midden- en kleinbedrijf, een sector die in Zuid-Afrika relatief nog onderontwikkeld is. Als het ingewikkelde onderhandelingsproces in Zuid-Afrika inderdaad leidt tot politieke en economische stabiliteit, dan ontstaat een gouden kans voor de economische opbloei van het gehele zuidelijke continent.

A.H.G. Rinnooy Kan